

Jože Vugrinec

Zbirka dr. Alfreda Šerka v soboški knjižnici

Zbirka dr. Alfreda Šerka, ki jo soboški knjižničarji že od njene postavitve v Študijski knjižnici Murska Sobota v prvi polovici 60. let prejšnjega stoletja imenujemo šerkojana, sicer ni domoznanska zbirka oz. ena od domoznanskih zbirk današnje Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota, saj je prišla k nam iz Ljubljane, je pa izredno bogata. Bogata po vsebini gradiva, raznovrstnosti le-tega in številčnosti. Zato je vredna naše kratke predstavitve v Prekmuriani. O njenem lastniku nam veliko pove že zapis neznanega avtorja ob Šerkovi smrti v *Mladem Prekmurcu*, leto II, 1937/38, št. 5-6, str. 82-83; glasi se takole: »Dr. Šerko se je rodil 16. julija 1879. leta v Cerknici. Študiral je na humanistični gimnaziji v Ljubljani. 1897. leta se je vpisal na filozofsko fakulteto na Dunaju. 1903. leta je dosegel doktorat iz filozofije. Nato je šel na medicino in jo končal 1909. leta. Prakticiral je v Münchnu, na Dunaju in v Pragi. Po vojni 1919. je postal redni profesor na ljubljanski univerzi. 1930-32 je bil izvoljen za rektorja. Skoraj vsa leta je vodil posle dekana. Umrl je v Ljubljani 14. januarja 1938. leta. – Dr. Šerko je bil eden izmed sila redkih pojavov med slovensko inteligenco. Bil je človek ostrega mišljenja, nepristranskega ravnanja in neverjetno priljubljen med študenti. Ni ga ličila niti najmanjša razdalja od njegovih mladih prijateljev, katerim je bil vedno z dobro voljo in iniciativo na razpolago. Ob njegovem grobu si želimo edino: Mnogo več takih mož med slovenskimi javnimi delavci, kot je bil dr. Šerko.«

Razen tega, kar je zapisano v *Mladem Prekmurcu*, moramo dodati še to, da je bil dr. Alfred Šerko eden od ustanoviteljev Univerze in v njej medicinske fakultete v Ljubljani v letu 1919, bil tri leta njen rektor in dolga leta dekan medicinske fakultete. Tudi prvi. Pa seveda eden od glavnih profesorjev psihiatrije na njej. Za nas, soboške knjižničarje, pa je pomemben predvsem zategadelj, ker je bil velik ljubitelj knjig, eden od največjih slovenskih bibliofilov. In prav zaradi tega je za prebivalce z obeh bregov reke Mure tako zelo pomemben: zaradi svoje knjižnice, izjemno bogate osebne knjižnice, ki je postala last območne pomurske knjižnice. Kako in zakaj je do tega prišlo, avtor tega članka še do danes ni mogel ugotoviti, čeprav je pisno (uradno) spraševal nekatere člane Kluba prekmurskih akademikov: med njimi npr. Rudija Čačinoviča (1914-2008), diplomata in publicista, potem prvega upravnika Študijske knjižnice Murska Sobota dr. Franca Zdravca (1925-2016), kasneje profesorja na Filozofski fakulteti univerze v Ljubljani, ravnatelja Študijske knjižnice prof. Štefana Sedonjo (1926-2012) in še nekatere. Nobeden izmed njih ni poznal odgovora. Edini, ki bi morda to vedel, je bil dr. Vanek Šiftar (1919-1999). A zbirka šerkojana v času, ko je Šiftar še živel, pisca tega članka ni posebej zanimala. Zanimati ga je začela šele, ko smo soboški knjižničarji v letu 2004 gradivo selili iz študijskega oddelka na Grajski 2 (nekdanje študijske knjižnice) in drugih dveh oddelkov iz soboškega gradu v novo zgradbo na Zvezni ulici 10 (za katero je že skrajni čas, da dobi novo, lepše ime, npr. po katerem od prekmurskih starejših piscev!) v nove knjižnične prostore. Prej kot direktor ustanove in graditelj nove stavbe knjižnice tudi ni imel časa za raziskovanje in predstavitev njenega gradiva (izjema je bila domoznanska zbirka), zato jo je v vsej njeni bogatosti odkril šele, ko je »potovala« iz t. i. »Štefkove sobe« (pisarna ravnatelja Študijske knjižnice Štefana

Sedonje na Grajski ul. 2) v nove prostore. In tu dobi-
la v drugem nadstropju pravo, ravno dovolj primerno
mesto v skladišču na policah novega soboškega knji-
žničnoinformacijskega centra.¹

Po smrti zdravnika nevrologa, psihiatra, tudi filozofa,
prvega dekana Medicinske fakultete Ljubljana etc.,
prof. dr. Alfreda Šerka² je njegovo veliko knjižnico po-
dedoval njegov sin Alfred Šerko. Mlajši Alfred Šerko
(1910-1948), zdravnik in geograf po poklicu, ki je bil
tudi navdušen speleolog, pa se je v eni od kraških jam
smrtno ponesrečil. Njegova soproga oz. snaha dr. Al-
freda Šerka st. je ostala z dvema otrokoma sama in
brez rednih prihodkov. Zato je soprogo (tastovo) ve-
liko knjižnico dala popisati in namenila prodati Naro-
dni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani (NUK). NUK je
bila sicer navdušena nad bogastvom ponujenega jim
gradiva, ni pa imela dovolj denarja, da bi Šerkovo knji-
žnico odkupila. Zato je njen znanstveni sodelavec Ja-
nez Logar (1908-1987), v takratnem času vodja bibli-
ografskega oddelka NUK in eden največjih slovenskih
bibliografov, pisal Joži Vilfanu (1908-1987), svojemu
sošolcu v mladih letih, kasneje visokemu jugoslovan-
skemu in slovenskemu funkcionarju, in mu gradivo na
kratko predstavil. V obdobju, ko je Šerkova knjižnica
postala zanimiva za odkup, je namreč bil Vilfan pod-
predsednik Izvršnega sveta Socialistične republike
Slovenije.

---

1 To Vugrinčevo delo se je torej začelo v letih 2004-2006.
Rezultat podrobnejšega pregleda zbirke so bila njegova
predavanja za različne skupine obiskovalcev knjižnice, ki
so v tem prispevku združena in močno skrajšana (v njem ni
npr. navedb naslovov nemških znanstvenih knjig in drugih
– slovenskih – naslovov strokovne literature, tudi Šerkove
ne, idr.).

2 Ob 100. obletnici Medicinske fakultete Univerze v Ljubl-
jani so mu v čast in zahvalo za vse postorjeno v medicini in
širše 2019 pred vhodom vanjo odkrili doprnski kip.

V pismu, ki je datirano z dne 16. februarja 1962, mu –
med drugim, saj smo pismo skrajšali, po jeziku in delu
objavljene vsebine pa je tako, kakršno je shranjeno v
knjižnici – sporoča: »Dragi Joža, pri Tvoji tajnici sem se
javil s prošnjo, da Te povpraša, kdaj bi me utegnil spre-
jeti. Rad bi Ti poročal o zapuščini prof. Alfreda Šerka,
predvsem o njegovi dragoceni knjižnici, in o usodi, ki ji
grozi. /.../. Zato bi Te rad vnaprej vsaj v glavnem pisme-
no obvestil, za kaj gre.

*Zapuščino dr. Alfreda Šerka st. in ml. hrani vdova mla-
dega Alfreda Š., ki se je po vojni kot šef Inštituta za raz-
iskovanje krasa tako tragično ponesrečil. Knjižnica je
spravljena v 16 velikih zabojih, ki so sedaj deponirani na
podstrešju SAZU. Ker pa bodo podstrešje stavbe SAZU
prezidavali, mora vdova te zaboje do konca meseca od-
peljati. Odpoved je nepreklicna. Vdova ni mogla dobiti
novega skladišča, sama ima pa zase in dva odraščajoča
otroka le eno sobo. Zato je prisiljena, da knjižnico proda.
/.../.*

*Vdova Lojzka Šerko se je obrnila name /.../, da ji pri
urejanju te stvari pomagam. Prinesla mi je tudi sezna-
me knjig, ki so spravljene v zabojih. Slišal sem že kot
študent, da je prof. Šerko imel lepo slovensko knjižnico,
toda nisem imel pravega pojma o njenem sestavu in nje-
ni vrednosti. Ko pa sem pregledal sezname, sem videl,
da gre za izredno dragoceno, smotno in načrtno zbra-
no slovensko knjižnico, kakršno si je mogel želeti in jo
zbrati le slovenski izobraženec, ki je bil nadpovprečno
razgledan po vseh področjih slovenske preteklosti in se-
danjosti in tako vnet za svoj narod, da je bil za slovensko
knjigo pripravljen žrtvovati vse.*

Knjižnica vsebuje 14 zabojev slovenskih in 2 zaboja
nemških knjig. Nemški del obsega predvsem kulturno
zgodovino, zgodovino, filozofijo in biologijo – povečini
sama dela trajne vrednosti.

Slovenski del pa vsebuje vse temeljne slovenske in slovenistične publikacije 19. in 20. stoletja, poleg tega pa tudi še marsikako starejše delo. V knjižnici so n.pr. Bleiweisove novice 1843-1880, Slovenski glasnik 1860-68; Zvon 1876-80, Ljubljanski zvon, Dom in svet, Zora, Kres, Slovan 1887, Slovan 1902-1917, Naši zapiski, Gruda, Mladika, Rimski katolik, Katoliški obzornik, Ženski svet, Časopis za jezik, knjiž. in zgodovino, Časopis za zgodovino in narodopisje, Modra ptica, Odmevi, Mladika itd. itd. – same stvari, ki jih je danes takorekoč nemogoče zbrati v taki popolnosti. V knjižnici je poleg najvažnejšega revialnega tiska vse najvažnejše slovensko leposlovje: pesniške zbirke od Vodnikovih Pesmi za pokušino (1806), Prešernovih poezij 1847, Krsta, Kranjske čbelice preko Levstikovih in Jenkovih Pesmi do Župančiča, Cankarja in pesniških zbirk med obema vojnama. Zastopano je vse najvažnejše izvorno in prevedeno leposlovje v prvotiskih, dalje so tu najpomembnejša slovenska dela s področja filozofije, politike, gospodarstva, narodopisja, filologije, zemljepisja in zgodovine (tudi memoarna literatura), turizma, zdravstva, biologije, speleologije (tudi dragocena starejša dela o Krasu); važne geografske karte slovenskega ozemlja itd. itd.

Skratka: to je zbirka knjig, ki predstavlja osnovni knjižni in revialni fond za solidno študijsko knjižnico. /.../.

S Teboj bi se rad pogovoril, kaj bi se dalo tu napraviti. Ali ima Izvršni svet sam v novem posloplju namen, formirati knjižnico splošnega tipa – v tem primeru bi prišla Šerko-va knjižnica kot nalašč za temeljni fond. Ali je kaka možnost, da se odkupi knjižnica za katero od naših mlajših študijskih knjižnic – saj n.pr. študijske knjižnice v Kopru, Murški Soboti, Novi Gorici, Ravnah nimajo takorekoč ničesar od naše starejše literature, zlasti pogrešajo revialni tisk, ki je tu tako lepo zbran. Mislim v prvi vrsti na Koper – /.../. Koprška knjižnica (ali tudi kaka druga, n.pr. murskosoboška) bi s tako pridobitvijo postala polnove-

ljavna slovenska znanstvena in strokovna knjižnica, kot jih je pri nas poleg NUK le malo. Kaj bi to pomenilo za mesto in vso okolico!

Vem, da je tu važno tudi vprašanje, koliko je knjižnica vredna. Po površni ceniitvi, ki sva jo napravila z našim šefom za nabave po seznamu, bi znašala vrednost okrog 1,5 – 2 milijona din. /.../.

Prosim Te, dragi Joža, da stvar malo razmisliš in me, ko boš utegnil, pokličeš na razgovor. Mudi se, ker mora biti vprašanje vsaj načelno rešeno pred koncem tega meseca.

Prejmi izraze mojega iskrenega spoštovanja in prisrčne pozdrave!

Janez Logar

Ljubljana, 16.II.1962.

Politik, diplomat in pravnik po osnovnem poklicu dr. Joža Vilfan je svojemu kolegu dr. Janezu Logarju odgovoril, da IS SRS nima ne dovolj prostorov za tako veliko knjižnico in ne namena, da bi jo v kratkem imel. Nagibal se je k mnenju, tako kot Logar, da jo vlada SRS odkupi in da bi jo morala dobiti v dar ena od najmlajših študijskih knjižnic v državi – to pa sta bili novogoriška in murskosoboška. Kdo od članov IS SRS pa je predlagal in ostale politike takratne vlade prepričal (ali od zunaj vlival na njihovo odločitev), torej na to, da Šerkovo knjižno, revijalno in rokopisno bogastvo pristane v soboški Študijski knjižnici pa – kot je že nakazano – še danes ni ugotovljeno. Po grobi oceni soboških knjižničarjev in pisca tega teksta gre za nekaj tisoč enot gradiva. In ki je del vnesenega na police v prosti pristop med ostalo gradivo PiŠK (predvsem leposlovje), ostalo pa ima svoje posebno mesto v skladišču nove stavbe. In med leposlovjem – kolikor je pisec tega članka lahko ugotovil – naša šerkojana premore skoraj vse

prvotiske avtorjev slovenske moderne: Ivana Cankarja, Dragotina Ketteja, Josipa Murna - Aleksandrova in Otona Župančiča. In zategadelj upravičeno dvomi, da razen NUK v državi Sloveniji katera od bivših študijskih knjižnic, ki so z izjemo Univerzitetne knjižnice Maribor danes vse območne, pokrajinske knjižnice, premore tako bogastvo. Morda le še mariborska univerzitetna. In se sprašuje: zna današnji človek, ki živi na obeh bregovih reke Mure, ceniti tudi duhovno, ne le gmotno bogastvo? Zna ljubiti dobro, lepo, vredno?

Naš (posredni) dobrotnik prof. dr. Alfred Šerko je znal. In imel rad svoje bližnje, svoje profesorske kolege, svoje študente... Imel pa je – poleg prej omenjenih ljubezni – rad tudi samega sebe. To nam potrjuje njegovo domiselno tipkopisno vabilo na »semestralno premišljevanje«, namenjeno ali delovnim kolegom in študentom Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani ali pevcem Akademskega pevskega zbora, kateremu je nekaj časa predsedoval, ali članom kakega društva. Iz vabila samega je to težko razbrati. Avtor tega prispevka ga je našel v enem od vezanih letnikov *Ljubljanskega zvona*. Zapisano je takole: *Njegovo Žarenje, predsednik penatov*,³ »Penat Žar Božji« daje na znanje in v vednost, da se obhaja v četrtek 8. IX. ob pol šestih popoldne na borjaču⁴ pri »Belem VOLKU« v Ljubljani svečano semestralno premišljevanje penatov in iskanje novega »Žaru Božjega«.

*Penat Šerko
poslovodeči Zaton Božji*

3 Penát je – po Slovarju slovenskega knjižnega jezika, tretja knjiga, Ne-Pren, Ljubljana 1979, str. 561, v *rimski mitologiji* zaščitnik hiše in njenih prebivalcev.

4 Borjáč je – po Slovarju slovenskega knjižnega jezika, prva knjiga, A-H, Ljubljana 1970, str. 175, nar. kraško dvo-rišče.

Viri in literatura:

Gradivo zbirke šerkojana v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota.

Mala splošna enciklopedija. Tretja knjiga P-Ž. DZS, Ljubljana 1976, str. 458.

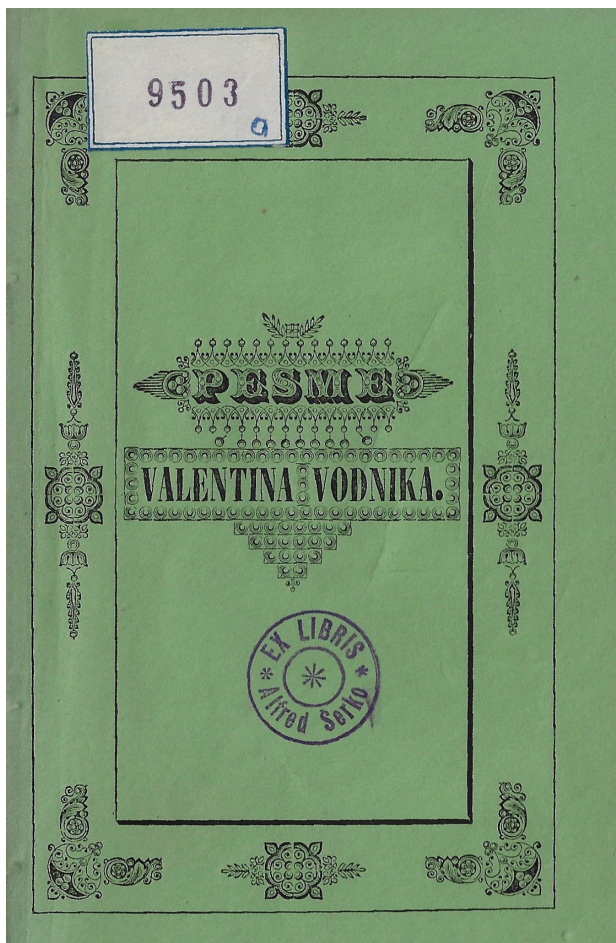
Mladi Prekmurec, leto II, 1937/38, št. 5-6, str. 82-83.

Pismo Janeza Logarja z dne 16. februarja 1962 dr. Joži Vilfanu (arhiv Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota).

Slovar slovenskega knjižnega jezika. Prva knjiga, A-H, Ljubljana 1970, str. 175.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. Tretja knjiga, Ne-Pren, Ljubljana str. 561.

Vabilo dr. Alfreda Šerka (tipkopis).

Naslovnica iz Šerkove zbirke

Stiče avtorja ...
... ob ...

Njegovo Zarenje predsednik penatov „Penat Žar Božji“
daje na snanje in v vednost, da se obhaja v četrtek 18.IX.
ob pol šestih popoldne na borjaču pri „Belem VOLKU“ v
Ljubljani svečano semestralno premisljevanje penatov in
iskanje novega „Žaru Božjega“.

Penat Serko
poslovodéci Maton Božji.

Pismo (vabilo) Alfreda Šerka.